

Ook 'sport als middel' is geld waard... Maar hoeveel?

Het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen zoekt data. 'En de sportwereld begint dat langzaam te begrijpen'

Door Marcel Rözer

De ontwikkeling van 'sport als middel' om allerlei maatschappelijke doelen te bereiken (integratie, gezonde leefwijze) heeft de laatste jaren een enorme vlucht genomen. Wat achter blijft is een heldere analyse van de kosten en baten, waardoor er niet meer over blijft dan een onderbuikgevoel waarmee keuzes worden gemaakt. 'En dus zoeken we naar data, waarmee we aan de slag kunnen', zegt sporteconoom Pieter Verhoogt. 'Dat betrokkenen er over na gaan denken is al een enorme stap.'

Het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) merkt dat ambtenaren liever geen beslissingen nemen op *hun gevoel* als het gaat om investeren in sport als middel. 'Daarom zocht ik naar manieren om de economische waarde van sport en bewegen, van sport als middel, te onderbouwen', legt Geeske van Asperen uit. Van Asperen ontwikkelde in 2014 een rekenmodel (BOR re-integratie genaamd) waarmee de meerwaarde van een sportinterventie binnen re-integratie in klip en klare cijfers zichtbaar moest worden. 'Het was voornamelijk bedoeld om ambtenaren een instrument in handen te geven waarmee ze de opbrengsten van een interventie op het gebied van sport en bewegen zichtbaar kunnen maken.' Ze was er zich van bewust dat ze ten aanzien van onderzoek rondom dit thema op eieren liep. 'Als je dit als NISB gaat onderzoeken, lijkt het er al snel op dat je je bestaansrecht wilt bevestigen. Daarom hebben we een onafhankelijke partij, Pieter Verhoogt van Sport2B, de opdracht gegeven.'

Op grond van de positieve reacties op het BOR re-integratie hebben we geprobeerd ook een BOR jeugdzorg te ontwikkelen. Verhoogt kreeg de opdracht om te rekenen met de resultaten van drie aan jeugdzorg gerelateerde interventies, dat is vaktaal voor initiatieven zoals bijvoorbeeld de aanleg van een playground of een beweegprogramma voor kinderen met overgewicht. Gaandeweg bleek dat slechts één van de drie geselecteerde interventies voldoende data had. Verhoogt: 'De Krajicek Foundation

beschikte over data waar ik iets mee kon...' Na een korte stilte verbetert Verhoogt zich: 'Wetenschappelijk gezien stelt dit nog niets voor. Dat label kan en wil niemand er ook op plakken. Maar het gaat in dit stadium niet om de cijfers, maar om de bewustwording, zowel in de wereld van de politiek als in die van de sport- en beweegaanbieders.'

Sigarendoos

De reacties van betrokken ambtenaren op dat eerste beleidsondersteunend rekenmodel (BOR re-integratie) waren zeer positief. Van Asperen: 'Men gaf aan dat er nu op een laagdrempelige manier inzichtelijk was gemaakt welke economische voordelen sportieve interventies kunnen opleveren. Het kijken door een economische bril levert richtinggevende inzichten op die kunnen bijdragen aan een evenwichtige discussie. Zeker aan die met andere beleidsterreinen. In plaats van de voordelen van sport en bewegen voor de zoveelste keer uit te leggen, kunnen beweegaanbieders en ambtenaren nu met inzichten over kostenbesparingen en andere economische voordelen op de proppen komen.'

Verhoogt: 'Anders gezegd focussen we nu op datgene dat we wél kunnen onderzoeken, in plaats van andersom.'

In de nieuwe BOR playgrounds worden twee mogelijkheden doorgerekend. In het eerste model wordt het oude trapveldje vervangen door een nieuwe sport- en speelplaats. En bij de tweede wordt er ook geïnvesteerd in activiteiten, bijvoorbeeld door iemand aan te nemen die het voortouw neemt en een competitie en structureel trainingen organiseert. Van Asperen: 'De kosten-kant kun je dan op een Excelsheet vrij snel invullen. Maar wie heeft er nou baat bij de aanleg van zo'n veldje? Daarover wordt nog nauwelijks nagedacht. Het feit dat alleen de Krajicek Foundation enige data had om Pieter Verhoogt van cijfers te voorzien, zegt genoeg.'

Verhoogt: 'We werken nu op de achterkant van een sigarendoos, het is nog lang geen rekenmachine. Kijk, als je iets wilt zeggen over stoppen met roken dan zijn er meer dan voldoende data beschikbaar. Er bestaan internationale onderzoeken waar je gegevens uit kunt putten. Van grote groepen weten we het rookgedrag, de leeftijden, het geslacht, enzovoort. Bij sport en bewegen worden nauwelijks data verzameld. Ik vroeg Chris Kaper van de Krajicek Foundation of het bezoek aan zo'n playground wordt geregistreerd. Hij kon me laten zien hoeveel kinderen er op af komen, van welk geslacht en hoe oud ze zijn. Verdere data blijven onbekend. Ik kan me dat overigens wel voorstellen. Data verzamelen is vaak een volgende stap bij dergelijke initiatieven. Dit kost gewoon tijd.'

Profiteerders

Van Asperen introduceerde de term *profiteerders*. 'Dat zijn instanties die indirect profijt hebben bij een interventie, en die mogelijk willen investeren als hen duidelijk wordt hoeveel baat ze erbij hebben. Neem een woningbouwvereniging. Als er een playground komt dan kan dat zorgen voor meer sociale cohesie in de buurt, of minder vernielingen, of een betere integratie. In sommige gevallen investeren woningbouwverenigingen dan ook al in zo'n interventie.' Als je inzichtelijk maakt wie profiteert kan je met die getallen vervolgens naar een gemeente toe, of naar een verzekeraar, of naar een andere partij die economisch baten heeft bij het project. Het is in de sportwereld absoluut nog niet gebruikelijk dat er naar economische opbrengsten wordt gekeken.'

Ook bij de Krajicek Foundation is nog werk aan de winkel

Richard Krajicek kwam er al snel achter dat het aanleggen van een aantal 'playgrounds' alleen niet genoeg was om kinderen vaker en kwalitatief beter aan het sporten te krijgen. 'Daarom is er bij ons vanaf toen ook altijd intensieve begeleiding', vertelt Chris Kaper regio-manager Noord en Noord-Oost Nederland van de Krajicek Foundation. 'Mede door de gesprekken met Pieter Verhoogt komt er bij ons een verdere bewustwording op gang. Het verzamelen van gegevens is daarvan een logisch gevolg.'

Met speerpunten als 'sociale veiligheid' en 'aandacht voor veilig sporten voor meisjes' onderscheidt de Krajicek Foundation zich van andere aanbieders. Kaper: 'De begeleiding van onze activiteiten is voor ons cruciaal. We proberen de lokale helden te enthousiasmeren om activiteiten gaan organiseren op de playground. In ruil voor 100 uur aan activiteiten ontvangen ze een studiebeurs (scholarship). Kortom we faciliteren en scholen ze en we checken natuurlijk ook of ze doen wat ze beloven.'

Toen Pieter Verhoogt met zijn specifiekere vraag naar data voor het eerst op bezoek kwam, had Kaper direct door dat het ook voor de Foundation van meerwaarde zou kunnen zijn. 'Ik zie het als het begin van een zoektocht. We zijn niet gewend om de resultaten in economische waarde uit te willen drukken. Het is interessant om er op deze manier naar te kijken, maar het blijft moeilijk om het indirecte effect van zo'n playground hard te maken.'

Kaper vroeg zich af hoe je meet dat iemand de maatschappij minder kost dankzij een speelveldje? Kaper: 'Wat het verzamelen van data betreft staan we nog in de kinderschoenen. Er is al wel

onderzoek gedaan, het VU-mc heeft in 2013 onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de Krajicek Playgrounds. Daaruit komt onder andere voort dat bij ons meer kinderen sporten en bewegen dan op vergelijkbare veldjes in vergelijkbare buurten en dat zij dat ook intensiever doen.'

Kaper benadrukt dat de Krajicek Foundation niet specifiek op één doelgroep is gericht. 'Daardoor wordt het verzamelen van gegevens nog lastiger. Hoe schrijf je op dat je twintig kinderen had, waarvan er drie misschien te dik waren? Ik kan me voorstellen dat dat voor andere initiatieven makkelijker is.'

Toch leverde een andere manier van kijken naar de kosten en baten Kaper op een andere manier wat op. 'Een gesprek met een gemeente over de aanleg van een Krajicek-playground verliep anders. De meeste ambtenaren reageren positief, vermoedelijk omdat ze wat meer grond onder de voeten voelen. Anders praat je alleen maar over iets dat geld kost en dat iets ondefinieerbaars oplevert.'

Dat ze met deze rekenmodellen aan het begin van een lange weg staan, is zowel bij Van Asperen als bij Verhoogt volkomen duidelijk. Van Asperen: 'Als er ergens een rondweg aan wordt gelegd, dan worden daar inmiddels standaard allerlei berekeningen op losgelaten. Niet alleen de directe kosten en opbrengsten spelen dan een rol, ook zaken als de maatschappelijke impact worden meegenomen. De economische meerwaarde wordt in duidelijke getallen voorgerekend. Dat is bij activiteiten rondom sport en bewegen lastiger, maar misschien hoeft het ook niet zo concreet. Het gaat er in dit stadium om dat er over 'de opbrengst' na wordt gedacht.' Verhoogt: 'Bij grote sportevenementen zoals de start van de Tour de France, is het inmiddels heel gebruikelijk dat men uitrekent hoeveel het op zal leveren. Dat is ook niet zo moeilijk, via enquêtes kun je bijvoorbeeld al veel data verzamelen. En maatschappelijk gezien is de vraag inmiddels ook heel scherp: 'Wat levert zo'n evenement ons op?'

Volwassen

Met de kritiek dat alles alleen nog maar in geld wordt uitgedrukt kan Verhoogt niet zo veel. 'Politici en ambtenaren moeten beslissen waar ze ons belastinggeld aan uitgeven. Als er ergens twee miljoen euro vandaan komt en je kunt dat investeren in extra wijkagenten, in een campagne tegen roken of in een aantal trapveldjes, dan is het handig om te weten wat deze opties

kosten, maar ook wat ze concreet opleveren. Geld is nu eenmaal het meest gebruikte vergelijkingsmiddel.'

Op zoek naar 'warme' cijfers

Wat is de economische waarde van het maatschappelijk effect van sport en bewegen? Het is een vraag die veel betrokkenen zich nog niet stellen. Van Asperen: 'Er is een wereld te winnen. Ga maar na, als we het over de kracht van sport hebben, gaat het vaak over deze maatschappelijke waarde. Het is lastig om die waarde in geld uit te drukken, terwijl dat de zaken zoveel helderder maakt.'

Binnen het onderwerp 'economische waarde van sport en bewegen' worden drie subthema's aangebracht. Van Asperen: 'Op twee ervan - evenementen en de betaalbaarheid van sport - is men redelijk op weg om kosten en baten vooraf in beeld te brengen.' Rondom het derde subthema – wat levert een sport- en beweeginterventie maatschappelijk gezien op? – was het tot nog toe stil. Van Asperen: Het begin is gemaakt, BOR playgrounds en BOR re-integratie zijn tot ieders beschikking. Dit moet een aanzet zijn om naast al het enthousiasme over sport als motor van de maatschappij ook te denken aan cijfers. Ik zou het in dit geval eerder warme dan koude cijfers noemen.'

NISB voorziet gemeenten van meer tools. Binnenkort wordt HEAT (Health Economic Assessment) gelanceerd, waarmee de (economische) baten van o.a gewichtsverlies naar de gemeenten wordt berekend. Deze gegevens worden aangevuld met een rapportage.

Meer informatie vindt u op www.nisb.nl/borplaygrounds, www.nisb.nl/borreintegratie, www.sport2b.nl en www.krajicek.nl.

Verhoogt waakt voor het misverstand dat economen de plaats moeten innemen van sportmanagers: 'Sport is juist zo'n krachtig instrument vanwege deugden als passie en inspiratie. We moeten bevlogen sportmanagers hebben en opleiden, en geen bureaucratische cijferfaars. Intussen moet de sportwereld anno 2015 ook aansluiting zoeken bij de economische ratio van partijen in het werkveld. Dat begint met het inzien van de noodzaak van economische analyses, dan met het experimenteren daarmee en tot slot met het standaardiseren. We zitten nu in het stadium dat mensen naar het verhaal luisteren.'

Onlangs kwam sporteconoom Verhoogt op een expertmeeting van NISB aan tafel met projectleiders van een aantal gemeenten. Verhoogt: 'Ze waren zeer enthousiast en vroegen al snel of er een formulier was waarop ze hun data in konden voeren. De BOR is dan een voorbeeld, maar het is geen sleutel die overal op past. Het complexe is helaas dat een standaardformulier zijn beperkingen heeft. Het aanleggen van een speelveld in de Randstad betekent iets anders dan zo'n zelfde accommodatie in een groot dorp in Drenthe.'

Verhoogt: 'De wetenschap zal zich de komende jaren hopelijk storten op dit onderwerp. Er is echt vraag naar. Er moeten mensen gaan promoveren op thema's rondom dit onderwerp. Dan komen er steeds meer data, vrijwel zeker ook uit het buitenland.' Van Asperen: 'En dan kan de noodzakelijke professionaliseringslag worden gemaakt. Verhoogt: 'Het gaat hier om een denkwijze in opbrengsten, effecten en cijfers. Gezondheidseconomen rekenen met de maatschappelijke kosten en baten van medische interventies. Die pleiten soms voor bepaalde maatregelen omdat die de maatschappij economisch gezien meer opleveren dan ze kosten. De parallel met interventies op het gebied van sport en bewegen is eenvoudig te leggen. En ook op sociaal gebied heeft sport effecten. Verzekeraars hebben daar groot belang bij. Nu de gemeenten andere taken hebben gekregen denk ik dat de tijd rijp is voor wat ik hier "het volwassen worden van sport als middel noem".'

Dit artikel komt oorspronkelijk uit Sport & Strategie, september 2015, jaargang 8, editie 4.

© Arko Sports Media, september 2015